

KUML 19
70
FOR P.V.GLOB

KUML

KUML

ÅRBOG FOR JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB

1970

With Summaries in English

Mit deutschen Zusammenfassungen

JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB SATTE DETTE KUML FOR

P. V. GLOB

PÅ 60 ÅRS DAGEN DEN 20. FEBRUAR 1971

I KOMMISSION HOS
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN

1971

Omslag:
P. V. Glob:
Jysk Tordenvej

Redaktion:
POUL KJÆRUM

Copyright 1971
by
Jysk Arkæologisk Selskab
JSBN 8700 22971 7

Printed in Denmark
by
Jysk Centraltrykkeri A/S

INDHOLD/CONTENTS

<i>Peter Seeberg</i> : Det frie felt. P. V. Glob og de danske provinsmuseer	9
A clear field. P. V. Glob and the Danish provincial museums	
<i>Klaus Ferdinand</i> : Etnografien på Moesgårdmuseet	13
The ethnographical collections at Moesgård	
<i>Hellmuth Andersen</i> og <i>Ole Klindt-Jensen</i> : Hesselbjerg. En gravplads fra vikingetid	31
Ein wikingerezeitliches Gräberfeld	
<i>Tage E. Christiansen</i> : Træningslejr eller tvangsborg	43
Training-camp or garrison-fort	
<i>Kristján Eldjárn</i> : En tau-stav fra Island	65
A Tau crosier from Iceland	
<i>Knud J. Krogh</i> : Den norske stavkirke	83
The Norwegian stave-church	
<i>Aslak Liestøl</i> : En uartig historisk runeinskrift	91
A historic runic inscription from Bergen	
<i>Jytte Lavrsen</i> : Brandstrup. Nye billeder af et gammelt fund	99
Brandstrup – new illustrations to an old find	
<i>Peter Riismøller</i> : Pottemageren i Pederstræde	109
The potter of Pederstræde	
<i>Erling Albrechtsen</i> : Den ældre jernalders bebyggelse på Fyn	123
Early Iron Age settlement on Funen	
<i>C. J. Becker</i> : De gådefulde lerblokke fra ældre jernalder	145
Die rätselhaften Tonblöcke aus der älteren Eisenzeit	
<i>Hans Neumann</i> : Et dødehus fra Enderupskov	157
Ein Totenhaus von Enderupskov	
<i>Erling Johansen</i> : Med hevet hånd	171
The raised hand	
<i>Mats P. Malmer</i> : Bronsristningar	189
Bronze engravings	
<i>Sverre Marstrander</i> : Et magisk fangstlokkemiddel	211
A magical hunting charm	
<i>C. A. Moberg</i> : Regional och global syn på hällristningar	223
Research in rock carving	
<i>Povl Simonsen</i> : Sydskandinavisk i Nordskandinavien	233
South-Scandinavian petroglyphic art in northern Scandinavia	
<i>Holger Friis</i> : Flinthugningspladsen ved Studeli klit	243
A Neolithic bivouac at Studeli klit	
<i>Hans Jørgen Madsen</i> : To dobbeltgrave fra jysk enkeltgravskultur	249
Two double graves from the Jutland Battle-axe Culture	
<i>Bent Sylvest</i> : Dolktidsgrav med ravsmykker	261
Late Neolithic grave with amber pendants	
<i>Anders Hagen</i> : Om arkeologiens kulturbegreb	267
On cultural conceptions in archaeology	
<i>Hans Helbæk</i> : Da rugen kom til Danmark	279
The arrival of rye in Denmark	
<i>Ulrik Møhl</i> : Fangstdyrene ved de danske strande	297
Seal and whale hunting on the Danish coasts	
<i>J. Troels-Smith</i> : Naturvidenskabelig datering	331
<i>T. G. Bibby</i> : »... efter Dilmun norm«	345
»... according to the standard of Dilmun«	
<i>Karen Frifelt</i> : Jamdat Nasr fund fra Oman	355
Jamdat Nasr finds in the Oman	
<i>Peder Mortensen</i> : Om Barbartemplets datering	385
On the date of the temple at Barbar in Bahrain	

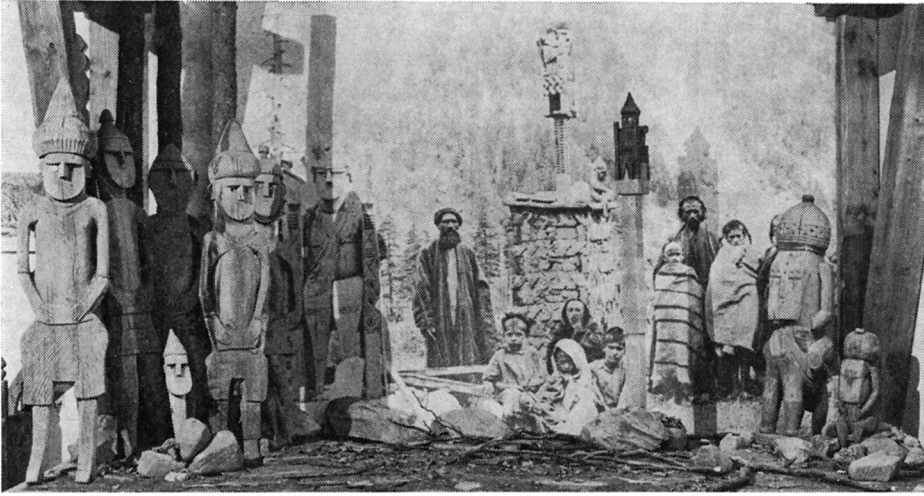

Fig. 1. Med fotostat som baggrund fra Nuristans hedenske tid, d.v.s. før 1896, ses tilhøjre to gudestøtter fra denne tid, velvilligst udlånt af Musée Guimet, Paris; tilvenstre nutidige forfædre-støtter fra Kalashområdet. Moesgårds permanente etnografiske udstilling september 1970 (1).

Against a background photostat showing the heathen period of Nuristan (pre 1896) are seen (right) two idols from that period, kindly lent by Musée Guimet, Paris and (left) contemporary ancestral statues from the Kalash area. Permanent exhibition at Moesgaard, Sept. 1970.

ETNOGRAFIEN PÅ MOESGÅRDMUSEET

SAMLINGEN OG NOGET OM AT INDSAMLE ETNOGRAFIKA

Af Klaus Ferdinand

Dykker man ned i Forhistorisk Museums tidlige sagnumre eller Århus aviser fra samme tid omkring 1950, læser man om planer for museet som et bredt anlagt forskningscentrum med arkæologiske og etnografiske samlinger i en forening. Det er spirerne til det, der er virkeliggjort på Moesgård, som vi der hører om (2). Få år forinden var P. V. Glob kommet til Århus som professor i forhistorisk arkæologi, og fra starten af slog hans brede kulturhistoriske interesser igennem; de omfattede i høj grad også etnografi og gav bl. a. museale resultater i Århus.

Begyndelsen blev taget på flere fronter: Dels sørgede Glob for at erhverve genstande og samlinger på Forhistorisk Museums ret beskedne budget, dels blev Aarhus Universitet tidligt involveret og var med til at udstikke de frem-

tidige retningslinjer. Under professor P. J. Riis' dekanat oprettede det humanistiske fakultet den 19. januar 1953 »Den etnologiske samling ved Aarhus Universitet«, og det blev besluttet at udvirke »at samlingen . . . anbringes i Forhistorisk Museum sammen med dets etnografiske genstande«, hvor de kunne komme under »forsvarligt konservatormæssigt tilsyn«. – Denne beslutning medførte umiddelbart at en Afghanistan-samling fra den 3. danske centralasiatiske ekspedition 1947–49 blev overført fra Nationalmuseet til Forhistorisk Museum. Dette var i virkeligheden »betaling« for den støtte, som Århus byråd og Århus virksomheder havde givet Henning Haslund-Christensens sidste ekspedition.

Fra starten af var det klart, at udbygningen af den etnografiske samling måtte ske i samarbejde med Nationalmuseet, som også var med i planlægningen. Dr. Kaj Birket-Smith, den daværende leder af Nationalmuseets etnografiske samling, udtaler sig således i et brev til Forhistorisk Museum (af 21/6–1950): »Når de arkæologiske samlinger i Aarhus skal udvides til et almindeligt kulturhistorisk museum, vil det formentlig være formålstjenligt fra begyndelsen at fastlægge visse retningslinjer for dets opbygning.« Birket-Smith siger videre, »hvis man vil undgå at skabe en tilfældig samling fuld af huller og derfor uden videnskabelig og folkeopdragende værdi . . . bør (man) . . . efter min mening koncentrere sig om enkelte kulturformer, fra hvilke der endnu kan skaffes en alsidig repræsentation, og som tilsammen danner et fast og naturligt hele.« Birket-Smith foreslår da samlinger »som til illustration af den kulturhistoriske udvikling og kulturens geografiske tilpasning til miljøet . . .«, repræsenterende erhvervskulturens hovedformer:

Samlere og lavere jægere: Indisk primitivstamme og australiere,

Højere jægere: Grønlandere,

Nomader: Lapper, arabere og todaer,

Lavere agerbrugere: Indisk primitivstamme, papuaer og en østafrikansk stamme,

Højere agerbrugere uden plov: Mexico eller Peru,

Højere agerbrugere med plov: Afghanistan, Indien og Kina.

Og Dr. Birket-Smith slutter, at således »vil det kulturhistoriske museum ikke blot kunne blive et værdifuldt led i universitetsundervisningen . . ., men det vil også være noget nyt inden for den danske museumsverden.«

Disse tanker har mere eller mindre udtalt været baggrunden for den videre udvikling af de etnografiske samlinger i Århus.

De første systematiske indsamlinger blev foretaget af Johannes Nicolaisen blandt tuaregerne, hvortil Glob skaffede midlerne. Som så ofte siden blev der foretaget en deling mellem København og Århus. Dette skete bl. a. i forbindelse med Werner Jacobsens storstilede indsamlinger i Indien og Nepal.

Det var også Glob, der skaffede penge til veje, så Århus kunne få del i Bojsen Møllers indsamlinger fra Ny Guinea, samt påbegyndte indsamling af etnografika på de arkæologiske ekspeditioner til Den arabiske Golf.

I 1958 blev den etnograf, der skriver dette, knyttet til Forhistorisk Museum efter først at være blevet ansat på Aarhus Universitet. Siden da er samlingerne vokset jævnt (se p. 26).

Den linje der er fulgt i indsamlingsarbejdet, har været trefoldig idet man har tilstræbt at få:

- 1) komplette og omfattende samlinger fra enkelte kulturer, således at så vidt muligt alle aspekter af den pågældende kultur er dækket ind,
- 2) samlinger der udgør afrundede helheder, f. eks. illustrerende teknologiske processer, med værktøj og genstande i de forskellige forarbejdningsstadier,
- 3) enkeltgenstande, som kan bruges i sammenlignende øjemed sammen med tilsvarende genstande fra andre områder (f. eks. lerkar, agerbrugsredskaber, ildfremstillingsredskaber o. l.).

Denne politik er ikke altfor let at leve op til. Det gælder især for de to første punkters vedkommende; vanskelighederne hænger sammen med selve indsamlingssituationen og gælder ligeså meget for etnografer og andre, som har samlet ind til os. – Vi har nemlig hidtil måttet hægte os på andres projekter og har kun i enkelte tilfælde kunnet starte ud med det ene formål at indsamle genstande. Fremover håber vi dette i højere grad vil kunne lade sig gøre.

I den type indsamling, som vi gerne ser virkeliggjort, ligger der et mere eller mindre principielt brud med de traditionelle museale kvalitetskrav til genstandene, og et helt klart brud med kravet om at genstandene skal være gamle og repræsentere kulturen upåvirket af den nyere udvikling. Sigtet er først og fremmest at vise, hvilke genstande folk lever med i dag, hvordan de er fremstillet eller skaffet tilveje, og hvilken funktion de har i den større samfundskulturelle sammenhæng. De fleste steder i verden i dag finder man en brydning mellem nyt og gammelt, den tilpasning og de ændringer som dette medfører, vil vi gerne fange i indsamlingerne. Det vil sige, at vi gerne vil have det traditionelle med som baggrund for nutidens nyskabelser og lån; men vi vil ikke være forvaltere af lutter antikvariske interesser.

Vi ser gerne at indsamlinger kan blive noter til og debatindlæg om de omfattende og hurtige ændringer, som hele verden står over for i vor tid. – Men kravet om stadig aktualitet er en indlysende umulighed, fremfor alt når arbejdsfeltet ikke er lige uden for døren. Samlingerne, vi etablerer, bliver for de flestes vedkommende øjebliksbilleder bundet til et bestemt historisk tidsrum, og som sådan bliver de i sidste instans antikvariske alligevel.

Udforske, bevare og formidle er de tre vigtigste aspekter af musealt virke, og som alt efter de enkelte museumsfolks indstilling får forskellig vægt. – Men den nævnte rækkefølge, vil jeg mene, er den rigtige, selvom bevaring på længere sigt bliver den væsentlige i og med at den er forudsætningen for de øvrige aktiviteter.

I denne forbindelse er det værd at nævne, at den *etnologiske* eller *etnogra-*

fiske studiesamling, som den ofte nu benævnes, ved en bevilling fra Aarhus Universitet i 1969 nu er installeret i et nyindrettet lokale med klimaanlæg oven over Moesgårds gamle hestestald. En årrække (men næppe særlig længe) vil samlingen med undtagelse af visse større genstande som f. eks. både, kunne rummes her under betryggende forhold, systematiseret i en blanding af magasin og kompaktudstilling, hvor Forhistorisk Museums gamle montrer har fundet anvendelse.

Det praktiske arbejde har hidtil i overvejende grad været udført af civilværnepligtige, men fra 1. april 1970 er en 3/8 ikke-videnskabelig assistent knyttet til studiesamlingen ved bevilling fra Aarhus Universitet. Samlingens ca. 8000 genstande er endnu kun nødtørftigt bearbejdet, især ved studentermedhjælp. En endelig registrering af hele materialet på kort er påbegyndt, men den kræver betydelig større arbejdsindsats end de nuværende midler muliggør, hvis den skal afsluttes inden for overskuelig fremtid. Vi håber derfor meget på at kunne knytte uddannede etnografer fast til samlingen.

Mens bevaringssektoren er ved at få fast grund under sig, har udforskningen været fortløbende, først og fremmest vedrørende det afghanske materiale, og dele af det afrikanske. I en årrække har genstandsstudier inden for den etnografiske forskning i Danmark og Skandinavien ikke været i vinden, men der er adskillige tegn på, at dette er ved at være en overstået periode; den stadige tilstrømning til etnografistudiet vil utvivlsomt også fremskynde dette såvel som andre tendenser, f. eks. et stedse aktivere engagement i u-landsproblemer.

Vender vi os endelig mod formidlingen, så er og har der været rigelig mulighed for etnografien til at gøre sig gældende i Forhistorisk Museums almindelige virke, således i Jubilæumsudstillingen Nepal-Indien 1961 (Werner Jacobsens indsamlinger), Bahrainudstillingen 1962, i de mindre udstillinger Fangstfolk 1964, Fra hakke til plov 1965, Oldtidsvæve 1967, Kunst og dagligliv i Nigeria 1968, samt endelig ved medvirken ved Unesco-ugen i Århus 1963, i Odense 1965 og Ålborg 1967–68.

Endnu et tiltag skal nævnes. I 1964 etableredes mellem Unesco skoleprojektet i Undervisningsministeriet og etnografisk afdeling af Forhistorisk Museum et samarbejde som resulterede i indsamlinger sommeren 1964 i Afghanistan ved Lennart Edelberg og i Nigeria ved Mette Bovin, som blev til 4, siden 6 samlinger, der cirkulerer blandt skoler og seminarier over hele landet. Sommeren 1969 kom yderligere én samling fra Lapland til og efteråret 1970 endnu tre fra Kenya, på baggrund af omfattende indsamlinger foretaget af lærer M. Uldall-Jessen.

Princippet i disse Unesco materialesamlinger er at formidle viden og udfordre til forståelse af fremmede kulturer gennem direkte arbejde med etnografika. Men forudsætningen for god formidling er viden, og de etablerede samlinger er alle fra områder, hvor vi har haft egne etnografer i arbejde. Disse etnografer har medvirket ved instruktionskurser for lærere og har des-

Fig. 2. Interiør af beduintelt, hvor kaffebønner er ved at blive ristet over bål af kamelgødning i gæsteafdelingen. Fra udstillingen *Med til Bahrain* på Forhistorisk Museum 1962. Interior of a Bedouin tent; coffee beans are being roasted over a camel-dung fire in the guest section. From the Bahrain Exhibition at the Prehistoric Museum, 1962

uden kunnet rekvireres som foredragsholdere i forbindelse med samlingerne. Lånet af samlingerne har hidtil været gratis, idet udgifter til drift såvel som etablering har været afholdt af Unesco-kontoret, samt for Kenya-samlingernes vedkommende af oplysningsmidler fra Sekretariatet for teknisk bistand til udviklingslandene. Al tilrettelæggelse, vedligeholdelse, m. v. er derimod foretaget af Forhistorisk Museum, etnografisk afdeling.

Sigtet i dette arbejde og i etnografisk oplysning i det hele taget må i høj grad være at bringe indsigt i og forståelse af baggrunden for de enorme variationer, der findes inden for verdens forskellige kulturer, samt dertil indblik i de erfaringer, som etnografer har tilegnet sig om kultur i almindelighed. Herved kan etnografien hjælpe med til at give et nyt perspektiv på vor egen kultur, ikke blot historisk, men også dagsaktuelt.

Den permanente etnografiske udstilling på Moesgård har en ca. 200 m² udstillingshal til rådighed, der omtrent ligeligt er delt mellem udstillinger fra Nuristan/Kalash-området og Grønland. – Primus motor for den førstnævnte udstilling har været lektor Lennart Edelberg, mens den anden blev forestået af forfatteren Jens Rosing. Nuristan/Kalash-udstillingens fylde skyldes per-

manent lån af Nationalmuseets samlinger fra disse områder, og som den fremtræder nu er den intet mindre end en museal verdensbegivenhed (3).

Der er planer om en udvidelse af det permanente etnografiske udstillingsareal på Moesgård, men i de nærmeste år vil etnografien musealt først og fremmest være henvist til at gøre sig gældende i særudstillingerne.

Indsamling af etnografika

I visse sammenhæng er det nyttigt at gøre sig klart, at arkæologiske genstande er etnografika, som er gået under jorden og blevet umælende – og omvendt, at etnografika blot er fremtidens arkæologika, som endnu er »mælende«. Men man kan meget vel samle etnografika ind, som var de arkæologika – altså en indsamling, hvor man blot samler ind uden at genstandene taler og gør sig »levende«. Alt for meget i ældre samlinger er af denne type. Men det kan være vanskeligt at få oplysninger, når man køber ind, og det kan desuden lige så ofte eller måske oftere være endnu vanskeligere at købe ind. For det, at ville købe alt, hvad folk ejer og har, hører ingen steder med til normal omgangsform, og – mere end noget andet søger etnografen at etablere en normal omgangsform, at stikke så lidt af som muligt fra det miljø, han studerer.

Det nemmeste er at slå sig ned, etablere bolig, husholdning, dragt m. v. helt som omgivelserne og lade samlingen vokse i takt med ens egen tilpasning til og indlevelse i den stedlige kultur. Nemmest i denne forbindelse går vel at mærke kun på det indsamlingstekniske. – Mette Bovins sidste indsamling i Nigeria består således i al væsentlig grad af hendes »egne« sager og husgeråd. Men man kan også samle ind under kritisk medleven af lokale folk – og det gør de fleste på den ene eller anden måde, f. eks. voksede Lennart Edelberg's lur-samling i takt med at folk påpegede mangler i hans sorte telt.

Selv har jeg benyttet adskillige metoder, både den »passive« – skal vi sige »arkæologiske« metode og forskellige mere aktive former.

Det er om to sådanne indsamlingssituationer og deres forløb, jeg vil fortælle:

Kvindedragt I

I 1960 opholdt jeg mig sammen med en afghansk student i en nomadelejr i Øst Afghanistan. Han kendte folkene godt fra tidligere, så forholdene var ret ideelle. Det var på forsommeren, hvor arbejdet med dyrene sluger næsten al tid med vogtning, malkning morgen og aften, samt mælkens tilberedelse. Det var lærerigt, men folkene var travle. Tidligere havde jeg erhvervet en del sager til Nationalmuseet – disse skulle suppleres, og Århus skulle også

have denne gang. Den afghanske student (A) gik energisk op i at købe ind, og han gik også i lag med vor vært om køb af dragter.

Børnedragter og mandsklæder var der ikke egentlig vanskelighed med, ja, det skulle da lige være at de til dels blev solgt under kvindernes protest. For en udenforstående gør sådan protest en del indtryk, men egentlig er det vanskeligt at vurdere den – for mændene er i almindelighed vant til at feje kvinder og deres snak til side, når den ikke passer i deres kram. – Det kunne være en manøvre for at få prisen op. – Vi betalte godt. – Alligevel følte man sig underlig brutal, når kvinden, der havde syet tøjet, kom og kyssede og klappede det til afsked, for hun ville ikke af med det. Årsagen hertil var nok, at jeg som fremmed i de flestes øjne betragtedes som en hedning (*kafir*) blandt disse muslimske afghanere.

Men da det kom til kvindedragten blev det virkelig problemfyldt. A bragte det på bane overfor vor vært O, og da det regnes for skamfyldt at sælge en *pashtun*-kvindes tøj, skulle det foregå i stor hemmelighed. De gik afsides, ind i O's telt, men snakkede der så højt, at det kunne høres vidt omkring. Jeg fattede ikke rigtigt denne fremgangsmåde. De næste par dage hærgede kvindedragten og kom helt til at dominere vor forbindelse med vor nomadevært.

A var i besiddelse af vældige talegaver og var moderne indstillet. Han søgte at gennemhulle forestillingen om det skamfulde: Forærede rige folk ikke deres gamle tøj bort, var det måske skamfuldt! Selv kongefamilien gjorde det, så hvorfor kunne en fattig nomade ikke gøre det? – og forresten, hvordan behandlede de egentlig deres eget gamle tøj – de passede ikke på det, brugte det til deres æsler som dække eller i sadlerne! – og æsler rangerer meget lavt – men vor ven O var i et stort dilemma, det gjaldt ikke blot penge kontra skam, men også de venskabelige bånd til A og A's familie. I dagbogen skriver jeg: »Å sikken snak der har været om vor gode O's kones tøj – i aftes blev han virkelig bange. M (naboen) fortalte nemlig hvilken skam det var for en pashtun at skille sig af med sit tøj – og at hans *tarbur*, d.v.s. fætre, som der er et almindeligt modsætningsforhold til, ville skyde vedkommende.

Det var sikkert møntet på O, som han vel mistænkte for at ville sælge kvindetøj. O har siden fablet om, at det var en stor skam, at han ville blive uren, at det var det samme som at blive hanrej – og meget mere. Den stakkels mand er i stor kvide for han vil gerne have pengene, og dragten siger sparto til alt, hvad jeg har set, så jeg må have den«.

Dragten, som det drejede sig om, havde vi set, den var et aldeles nydeligt eksemplar og havde ansporet mit museale begær. Sammen med O havde vi gennemgået dens bestanddele for at regne prisen ud i indkøb af råmaterialer – lejrens kvinder står selv for arbejdet. For selvsagt skulle A's kone have sig en ny festdragt i stedet.

I disse langtrukne samtaler med A, dukkede ordene *tarbur*, *sharm* og *da'us* op. Ordret betyder de fætter, skam og hanrej. Sluttelig blev aftalen, at han skulle have penge til indkøb af råmaterialer, og så kunne vi på eftersommeren

komme tilbage og købe den nylavede dragt, eller måske få den gamle, når lejren havde set at konen havde fået en ny. Til den tid ville gemytterne forhåbentlig være faldet til ro.

For der blev snakket mere og mere, og man sagde, at A og jeg sad hos konen og snakkede, når han ikke var hjemme, og ved *karez*'en, vandhøvningsstedet, generedes konen af andre. Kort og godt, en del misstemning herskede vidt omkring, og vi følte os ansvarlige. Det var derfor ikke vanskeligt at indse, at vi kunne få mere ud af at drage med andre nomader til Central Afghanistan – og komme tilbage siden.

Da vi var ved at sige farvel og havde givet vor afskedsgave brød A alle vore forventninger. Pludselig ville han absolut sælge festdragten og det i huj og hast – eller som han omtrentlig udtrykte sig: han havde bemærket min interesse for dragten – og A kunne for hans skyld godt overtale mig til at købe tøjet, hvis A gerne så det – og dermed blev det.

En god pris, 1600 afghani (4), blev betalt. Og hans kone var virkelig overbevisende glad, alle var meget hjertelige og vi blev inviteret til at komme igen siden. Hvad der egentlig gik af O er ikke ganske klart for mig, udsigten til de mange penge, usikkerheden om vi virkelig kom tilbage, tanken om hvilken fornem ny dragt, konen kunne få og imponere med, alt sammen hørte nok med dertil, men et var sikkert – hvad der hidtil havde foregået i største dulgt-hed, kom nu åbent frem. To fra nabotellet overværede handelen – ganske vist så de næppe bukserne, som var pakket ind i kjolen, men prisen hørte de om – og resten kunne de ane.

Efter megen oprømthed i adskillige dage, som vi havde søgt at dysse ned ved at udsætte købet, havde O pludselig bragt det til en ny vending. I min dagbog står: »Jeg er nu spændt på at se, hvordan O rider stormen mod hans og konens ære af«.

I sommerens løb voksede sagen – fra at have været et personligt dilemma for O, blev det til et stammeanliggende. O's dårlige samvittighed og hans kredsen derom fik konsekvenser, og de var ikke blevet mindre, da vi kom tilbage.

Det var i september, og det første som hændte var, at vi blev skældt ud af O's søster for al den fortræd, vi havde voldt. Vi kom med til et dobbeltbryllup, og for at det skulle forløbe uden gene for os, tog A's far og andre bofaste slægtninge med. – En pragtfuld fest, men næppe var den overstået, d.v.s. pigen bragt til sit nye hjem, før ufreden brød løs. Der var to stridende grupper, forstod vi. Nogen tid efter blev A og jeg opsøgt inde i hovedstaden Kabul af O og hans fætter, søsterens mand. Den var gruelig gal, og vi måtte hjælpe dem. Sommeren igennem havde der været det ene stammemøde efter det andet, hvor bl. a. O's adfærd og salg af konens kjole var bragt på bane, og sagen var nu den, at O ikke kunne få lov til at flytte til sit vinterområde, før han havde betalt 10.000 afs. i bod, og han påstod, at i denne pengeafpresning deltog ikke alene politikommandanten, men også den lokale folketings-

mand, en rig bofast fra samme stamme. Kort og godt – der var gået politik i sagen eller rettere sagen var blevet en del af det pågående politiske spil, og alt efter hvem man støttede, var der forskellige gevinster at tage hjem.

På det interne plan drejede det sig om, hvem der skulle være lokalleder (*malik*) indenfor nomadegruppen, og her søgte en stærk person at vinde frem og presse den tidligere leder ud, som var nært beslægtet med O. Derfor kunne stemningen mod O udnyttes. Men stammepolitik kan ikke drives med held uden forbindelse til administration og de dominerende i de bofastes rækker – og på dette højere plan – blandt de rige bofaste og indflydelsesrige indenfor samme stamme var der også konkurrence, her var det et medlem af folkeforsamlingen – og et medlem af provinsforsamlingen, som stod overfor hinanden.

I begge tilfælde var de konkurrerende, hvad man på pashto-sproget vil kalde *tarbur* – hvilket som nævnt betyder fætter eller halvfætter i faderlinjen – men det er vel at mærke den fætter, som man er i modsætning til og konkurrerer med, og som sådan forbinder med fjendskab, et forhold der er latent mellem fjernere slægtninge i faderlinjen. Umiddelbart kan dette synes at være i modsætning til den vigtighed, der tillægges afstamning, som giver en de fundamentale rettigheder til græsningsland og bosteder og således giver rammen om det fællesskab, hvor den rette adfærd såvel mod fremmede som egne bedømmes ud fra strenge forskrifter om ret og vrang. Men netop de strenge krav om ærefuld adfærd i forbindelse med forestillingen om at alle er af samme byrd er baggrunden for en pinlig nøje overvågen af andres adfærd, og dem man er allermost på vagt overfor er netop *tarbur-gruppen*, som man frem for alt ikke vil se som de dominerende. I dette spil, hvor skam og ære nøje vejes, er kvinders adfærd noget af det, der tillægges stor betydning. I egen interesse må man derfor nøje overvåge sine koners, døtres og søstres handel ogandel.

Da vor ven O øjensynlig var i største knibe måtte A og jeg gribe ind, og vi gjorde det, så højt oppe i det sociale system, som vi kunne. En bil blev fremskaffet, og om aftenen samme dag stod vi foran folketingsmandens port i en vældig mur med hjørneforsvarstårne, der gjorde hans gård til en borg (*qala*). Han kom til døren og med velvalgte ord fortalte han, at disse nomader var »vilde folk«, som vi ikke kunne regne med – det var tankespind, hvad O havde sagt; det havde intet på sig, at O var forhindret i at flytte.

Vi var ved at blive overbevist – en lille skepsis sad dog tilbage, for hvorfor stod vi ved porten og snakkede, uden at blive budt ind, og denne skepsis blev bestyrket, da O pludselig dukkede op. Folketingsmanden overfusede ham på det mest rasende – og frabad sig at høre mere om dette vrøvl. – Vi tog afsked og O førte os nu til den modsatte ende af landsbyen, hvor vi blev mødt og hilst på det hjerteligste af provinsforsamlingsråden, som støttede O. Han tog et brev fra MF'en frem, hvori der bl. a. stod, at nok var der tilladelse til at denne udlænding rejste omkring blandt nomaderne, men at det næppe var tilladt at han og hans tolk A slog sig ned i O's telt og købte hans kones tøj og

hvad mere var for 7000 afs. Som sommeren var gået havde prisen nået et leje, hvor der ingen mening var i den, hvis ikke også dragtens indhold fulgte med i handelen.

Vi var nu overbevist om alvoren i situationen, det gjaldt ikke alene O's kones ære, det gjaldt O's fysiske existens. 10.000 afs., som der blev forlangt af ham, var omkring værdien af alle hans 25 geder, og mere end hvad han tjente på et år (5).

Vi aftalte med O, at vi næste formiddag skulle mødes i det lokale administrationscenter.

Forinden da søgte jeg rygdækning ved at sætte nogle højtstående universitetsfolk med nær forbindelse til kabinettet ind i sagen.

Foran regeringscentret fandt vi O og adskillige af stammens »hvidskæggede« ældre. Efter at vi havde præsenteret os og sat guvernøren ind i sagen fik vi bragt tre hvidskæggede med ind for at de af guvernøren kunne høre, at O frit kunne rejse, hvorhen han ville, og at han blot skulle henvende sig til guvernøren, hvis han blev generet med denne sag i fremtiden. Det samme fik vi bekræftet af politimesteren overfor O og nogle stammeældste.

Vi havde ved denne indgriben kunnet begrænse sagen, men ikke afslutte den.

Det måtte ske på det lokale plan blandt nomaderne selv, hvor kampen egentlig gjaldt malikværdigheden.

Men den oppiskede stemning varede ved. Fra A hørte jeg efter min hjemkomst til Danmark, at han om vinteren under et besøg i nomadernes lejr var blevet frosset ud, så han måtte forlade dem med en spørgeliste fra mig ubesvaret. Nomadekvinder kom den vinter til A's mor og sagde: Din søn er hedning, han er ven med hedninge, og han har gjort O til hanrej«, og til A's kone sagde de: »Hvordan kan du dog sove hos sådan en hedninge-mand«.

Først et halvt år efter fandt sagen sin endelige afslutning ved en *djirga*, en rådsforsamling, hvor A's fader var opmand. Det blev aftalt, at O og hans fætter støttede valget af den ny malik, som til gengæld måtte give for 500 afs. mad som »offergave i Guds navn« (*kebeirat*) til folket og yderligere den mad, som O og hans fætter ikke havde nydt, fordi de ikke var blevet inviteret til *malik*'ens brors bryllup.

Dermed var sagen endelig bragt ud af verden, og »O igen i en god stilling i sin stamme«, som A udtrykte det.

Vi havde ved vore handlinger og vor tilstedeværelse og først og fremmest ved at gøre noget galt set, hvordan et brud på normer håndteredes, hvordan det blev udnyttet i det lokale politiske spil, i magtkamp om lederskabet – og hvordan denne småpolitik passes ind i et større politisk spil, hvor administration og betydningsfulde bofaste har det afgørende ord.

Når sagen om vort køb af en nomadekvindedragt kunne få det her skitse-rede omfang, skyldes det først og fremmest en fejldisposition fra min side fra starten af. Vi slog os ned blandt nomaderne, hos A's bekendt O, en ganske

Fig. 3. Skrædder i gang med syning af min kones afghanske nomadedragt uden for dunhammerhytten med vor vært som tilskuer. Øst Afghanistan 1966.

The tailor working on the Afghan nomad garment for my wife, watched by our host. East Afghanistan 1966.

almindelig halvfattig nomade, uden først at have kontaktet lokalregeringen. Når vi gjorde dette, hang det sammen med, at vi var i et område hvor udlændinge ikke skulle have særlig rejsetilladelse. – Hvad vi skulle have gjort var, at vi via lokalguvernøren skulle være blevet præsenteret for stammeautoriteterne, før vi var gået i gang med vort arbejde. Vi ville derigennem ikke have kunnet forhindre at nogle betragtede mig som uvelkommen hedning, og at vi på forskellig vis ville blive en brik i de daglige interne småstridigheder. Men vi havde til en vis grad fra starten af kunnet begrænse omfanget af vor tilstedeværelses og vore handlingers konsekvenser.

Gennem at gøre noget rigtigt galt ved at bryde med gængs optræden fik

jeg i tilskud til en museumsgenstand – en storartet illustration til, hvordan »afvigere« kan behandles og hvad de kan bruges til.

Efter en sådan oplevelse bliver man varsom med, hvordan man optræder. Konsekvenserne er ikke altid straks til at overskue.

Kvindedragt II

Sidste gang jeg var blandt afghanske nomader havde jeg min kone med. Dette skyldtes naturligvis ikke blot historien med købet af kvindedragten, men også erfaringen om, at fortrolighed og kontakt under feltarbejde er langt nemmere, når man kommer som et ægtepar; allernemtest skal det være, når man har sine børn med.

På denne tur i 1965/66 skulle vi også købe ind, og da min kone havde lavet en registrering af alt inventaret i flere husholdninger, var det forholdsvis let at foretage suppleringer af de tidligere indsamlinger. Vi meddelte vore gode venner, hvad vi gerne ville købe og diskuterede sagligt priserne for genskaffelse. Iøvrigt betalte vi, hvad der blev forlangt, for vi skyldte de folk for meget til, at det var rimeligt at tinge om beløb, som for os alligevel var forholdsvis små.

Vi ønskede også en kvindedragt denne gang, da vi var hos en anden stamme end i 1960, og det gik anderledes let og naturligt, da vi fik den syet til min kone.

Under hele vort ophold blandt nomaderne var min kone iført et mærkeligt mixtum compositum, hvis afghanske bestanddele var et par lange, vide, lyserøde bomuldsbukser og to hovedklæder, hvoraf det ene af blomstret bomuldstøj var så stort, at hun tækkeligt kunne hylde sig deri. Disse dele var fremstillet af landsbyboere, som kendte nomadernes sæder og skikke godt. – Men når vi kom hjem, måtte vi have en ordentlig dragt at vise frem. – Det var alle enige om. – Selv fik jeg også en dragt, som de rigere nomader anvender. Jeg blev taget med til en *bazaraskrædder* i hovedstaden Kabul, og fik der valgt stof og taget mål, – 3 timer efter var en kjortellignende skjorte og et par vældige, posede bukser færdige.

Lidt omstændeligere var det med kvindedragten:

En yngre gift mand hjalp os, – ja, han optrådte egentlig blot som han gjorde, når han købte ind til sin egen kone. En udførlig bestilling blev noteret ned, og han rejste til den nærmeste større bazarby og fik indkøbet besørget. Kvinderne gik nu igang med forarbejdet; de »tilskar« stoffet ved at rive det i afmålte stykker til dragtens enkeltdele og begyndte så at sy bukserne, som mænd på ingen måde måtte have med at gøre. En ugestid efter blev der skikket bud til en landsbyskrædder, som syede for disse nomader. Først kom han en eftermiddag, 2-3 timers vandring til fods for at se det indkøbte stof for at kunne vælge sytråd i den rette farve. – Den næste dag kom han så med sin

Fig. 4. Ugift nomadekvinde syr på min kones nomadebukser. Øst-Afghanistan 1966.
Unmarried nomad woman sewing the trousers for my wife's nomad costume.
East Afghanistan 1966.

25-30 år gamle Singer symaskine i et klæde over skulderen. Desuden medbragte han en pude til at stille maskinen på, så den blev hævet lidt op over jorden, og endelig to papæsker med garnnøgler.

Skrædderen slog sig ned udenfor vor værts sivhytte, nomadernes vinterbolig i dette område. Her var han på kost i de 2 $\frac{1}{2}$ dag arbejdet stod på, og hyttens kvinder var hans underleverandører. – Man blev dog snart afbrudt i det fri af en voldsom forårsregn, så skrædderen blev nødt til at flytte ind til os i gæsteteltet, der var mere regntæt end sivhytterne. Hans symaskine var velholdt og velsmurt, og desuden gjort så løs i alle spændskruer, at vi aldrig har set en håndmaskine, der løb lettere og hurtigere. Det var nødvendigt! For ca. 220 m indiske guldlidser blev i sindrige mønstre syet nederst på det folde-

rige skørt og de vide ærmer, og hele kjolens forstykke blev også dekoreret. Men iøvrigt skal jeg i denne forbindelse holde mig fra de tekniske detaljer.

Ved at følge hele fremstillingsprocessen fik vi et godt indblik i, hvordan nomaderne indbyrdes fordelte arbejdet mellem mænd, kvinder og den udefra kommende specialist. Desuden så vi endnu engang, hvordan fremmede, der kom til lejren, blev placeret marginalt i forhold til hjemmets hovedaktiviteter, uden at man af den grund kan tale om en streng håndhævelse af det såkaldte »*purdah*« – (egl. = forhængs-) princip, hvorefter kvinderne lever i afsondret-hed. For kvinderne hjalp til og kom desuden alt efter alder og frigjorthed som tilskuere for at se og bedømme arbejdet, som det skred frem.

Da dragten var færdig skulle den prøves, og dengang min kone kom fuldt påklædt som nomadekvinde, gav vor vært, den gamle stammeleder, sig helt hen i betragtninger over deres egne dragters skønhed og fortræffelighed. Det var de bedste kvindedragter, der fandtes, de kunne bruges i enhver situation og til ethvert arbejde – underforstået – og dog lade kvinderne fremtræde tækeligt og anstændigt. Men hvad var det for tilstande inde i hovedstaden, hvor kvinder nu gik utilslørede på gaden. Den nuværende regering havde ganske ødelagt Afghanistan! Næh, kunne jeg ikke også se, at deres dragt kunne ingen anden måle sig med. Det var sandelig godt, at vi skulle have den dragt med hjem og vise frem!

Var det mærkeligt, at det skuffede ham lidt, at min kone ikke ville rejse i den trange og tunge dragt i bus til hovedstaden.

Vigtige etnografiske samlinger på Moesgård (5)
Main ethnographical collections at Moesgård

AMERIKA

Argentina	Oldsager (EA 9) og gaucho-udstyr (EA 21). Gave: Mario Petersen, 1952 & 1956.
Peru	Mumiepakke, m. v. (EA 26). Gave: J. Bitsch 1958.
Brasilien	Omfattende samling fra Amazon-indianere (EA 41). Inds.: Jens Yde 1959.
USA	Etnografika og oldsager fra Sydvest-indianere (EA 138). Bytte 1969.
Grønland	Umiak (EA 30), slæde, fangstredskaber m. m. (EA 31). Inds.: J. Kreutzmann, J. Rosing, G. Nellemann, 1955 & 1958. Mandsdragt, Thule (EA 87), kvindedragt, Vestgrønland. (EA 54). Gaver: E. Holtved, Jette Bangs bo. Kajak (EA 20), skindtelt fra Hunde Ejlande (EA 115). Køb 1955 & 1968.

EUROPA

- Norge Sø- og fjeldsamesager (EA 74). Inds.: Dorrit Poulsen og Mette Bovin 1963.
- Sverige Fjeldsamepulk m. m. (EA 73). Inds.: Ole Strandgaard og Birgit Storgaard 1964.
Fjeldsamesager (EA 176). Inds.: Birgit Kjems, O. Høiris, M. Gravers, 1968.

AFRIKA

- Algeriet Tuareg samling (EA 6 & 48). Inds.: J. Nicolaisen 1951 & 1959.
- Kongo Massana samling (EA 22). Inds.: J. Bitsch 1956.
Våben og redskaber fra Kasai området (EA 75). Depot: Aalborg Hist. Mus. Inds.: »Kongo-Jensen« i 1880erne.
- Sudan Samling fra muhamedanere i nord og negerfolk i syd (EA 37). Inds.: J. Konnild 1958.
- Nigeria Mumuye samling og redskaber, rideudstyr fra nordl. folk (EA 95). Inds.: Mette Bovin 1964.
Samling fra ibo og andre sydlige folk (EA 133). Inds.: Lene Rasmussen 1967.
- Niger Samling fra manga (kanuri) bønder og anagamba nomader (EA 163). Inds.: Mette Bovin 1968.
- Tchad Samling fra haddad jægere (EA 69). Inds.: Ida og J. Nicolaisen 1963.
- Tanzania Masaisamling (EA 146). Inds.: M. L. og Robert Harms 1968.
- Kenya Samlingerne fra lou, gusii og kuria (EA 147). Inds.: M. Uldall-Jessen 1969.
Kuriagenstande (EA 164). Inds.: K. Tranberg Hansen, 1969.

ASIEN

- Kina Paradedragt (EA 4), mandarindragtstykker (EA 157). Køb 1951.
To husaltre (EA 29). Gave: J. Lystager 1958.
- Indien & Nepal Omfattende samlinger fra sydindiske stammefolk fra Rajastan, Kashmir og Kathmandudalen (EA 24). Indsamler og giver: Werner Jacobsen.
- Indien Nordindisk landsby (EA 125). Inds.: Dorrit Poulsen 1969.
Dansemasker og marionetdukker (EA 166). Inds.: Niels Roed 1970.
- Kuwait, Bahrain, Qatar & Oman Samlinger vedrørende beduiner, bykultur og håndværk, landbrug, m. v. (EA 43, 44, 45 og 46). Inds.: P. V. Glob, K. Ferdinand, Hans Berg, Peter Crabb, Kjell Falck, Søren H. Andersen, Jørgen Lund, A. Thorsteinsson, V. Kolstrup og P. Kjærum, 1956 ff.

- Iraq Sivbåd (quffa) (EA 101). Inds.: E. Mørch 1965.
- Syrien Samling fra nomader og bønder (EA 106). Gave: Østerlandsmissionen. Indsamlet i 1930'erne.
- Afghanistan Samlinger fra pashtun nomader, aimaq og østafghanske landsbyboere (EA 58). Inds.: K. Ferdinand 1960.
 Samlinger fra Nuristan og Kabulområdet (EA 99). Inds.: L. Edelberg 1964.
 Samlinger fra Vest- og Nordvest-Afghanistan, filt og redskaber til filtfremstilling m. v. (EA 142). Inds.: Sv. O. Olsen 1968–69.
 Samling fra Nuristan (EA 144). Inds.: Schuyler Jones 1969 & L. Edelberg 1970.
 Samlinger fra Nuristan og aimaq området (EA 131). Depot fra Nationalmuseet.
 Samling fra østafghanske nomader (EA 127). Inds.: K. og M. Ferdinand 1966.
- Iran Bazarsamling m. v. (EA 47). Inds.: K. Ferdinand 1959.
 Samling fra Luristan nomader, telt og teltudstyr (EA 104). Inds.: L. Edelberg 1964.
- Japan Ainusamling (EA 148). Inds.: Kirsten Olesen 1969.

INDONESIEN OG OCEANIEN

- Ny Guinea Samling fra stammefolk i hollandsk og australsk område (EA 15). Inds.: Bojsen Møller 1955 & 1955/56.
 Gudebillede (EA 18) og en samling fra højlandet i australsk område (EA 65). Inds.: Jens Bjerre 1953 & 1962.
 Landbrugsredskaber (EA 143). Inds.: Grith Lerche 1968.
- Rennell Isl. & Bellona Dagligsager (EA 32 ig EA 65). Inds.: T. Monberg 1958 & 1962 og Torben Wolff 1962.
- Filippinerne Morosager (EA 65). Inds.: L. Ferdinand 1962.
- Bismarck-arkipelet Samlinger fra Manus & Ny Britannien (baining) (EA 65). Inds.: L. Ferdinand, Torben Wolff 1962.
- Tonga Redskaber til tapa fremstilling (EA 78). Inds.: Jens Poulsen 1964.
- Borneo Dusun samling (EA 72). Inds.: George Appell og Sven Fogh 1962.
- Australien Barkmalerier og enkeltgenstande (EA 70 & 139). Køb 1964; gave: F. H. Hergel 1968.

SUMMARY

The Ethnographical Collections at Moesgaard

The Museum at Moesgaard owes the initiative in combining ethnographical and archaeological collections to P. V. Glob, who started collecting ethnographica on the rather meagre budget of the Prehistoric Museum soon after his appointment to the Chair of Prehistoric Archaeology at Aarhus University in 1949. It was not long before the University was involved, however, and »the ethnological collections at Aarhus University« established. Also collaboration with the National Museum in Copenhagen dates back to the earliest days of Glob's era. In 1950, Dr. Kaj Birket-Smith outlined a plan for a collection representing the different ecological-technological adaptations of hunters, agriculturalists and pastoralists from parts of the world where industrialization had not yet changed conditions to any appreciable extent. Since 1958 the author has been attached to the museum following on his taking up an appointment at Aarhus University.

Throughout the years the collections have been steadily enlarged thanks to the support of a wide variety of ethnologists, archaeologists and others who have worked abroad; we have also received a number of both donations and permanent depositions. Most important in this connection is that all Danish collections from Nuristan (Afghanistan) and the Kalash area of Chitral (Pakistan) are now at Moesgaard, stationed as a permanent loan by the National Museum in Copenhagen.

In collecting ethnographica we have sought single objects which were part of a larger whole, or could be seen in a larger context. In our opinion, collections should preferably illustrate a milieu as far as possible. To this end we have more or less as a matter of principle disregarded the accepted museal criteria of age and quality, our prime aim being to reflect how people live today and the great changes which are taking place. We see our collections as a contribution to the debate on a changing world.

In order to reach a wider public, the Department of Ethnography, in collaboration with the UNESCO office of the Danish Ministry of Education, has set up eleven »package collections« dealing with specific problems related to present conditions in Afghanistan (3 collections), Nigeria (3), Kenya (3) and Lapland (1). These collections, which consist of ethnographical material, books, pamphlets, photostats, slides, tape-recordings, etc., are circulated all over Denmark to schools and teachers' training colleges; this is a new experiment in the use of ethnographical material for promoting insight into and better understanding of foreign cultures.

In addition to the section dealing with the Nuristan/Kalash area, the permanent exhibitions at Moesgaard include a section dealing with Greenland. Until means become available for realizing the planned enlargement of the permanent exhibitions, other regions will of necessity be relegated to the succession of changing ethnographical exhibitions dealing with special regions and problems. Both permanent and occasional exhibitions will be utilized by visiting students as well as students of Aarhus University.

In a following note on the hazards of collecting ethnographica, the author describes from his own experience in Afghanistan the complications arising in connection with his purchase of a woman's garment, owing to the unusualness of such a request. On a later mission he was able to arrange for a new dress to be made for his wife, who accompanied him; this proved to give rewarding experience of the procedure involved in making it.

Klaus Ferdinand, Aarhus Universitet, Moesgård.

NOTER

- 1) Forfædrestøtten længst til venstre er velvilligst udlånt af Dr. Schuyler Jones, Oxford, som vi er stor tak skyldig for råd og dåd i forbindelse med Nuristanudstillingen, lån og brug af fotos, m.m.m. De øvrige anestøtter er depot fra Nationalmuseet, København.
- 2) Se f. eks. Aarhus Stiftstidende, 25. maj 1950.
- 3) Denne samling er, hvad erhvervelse og udstilling angår, først og fremmest Lennart Edelbergs fortjeneste, og vi skylder ingen anden større tak for ildfuldt, inspirerende og vedholdende trofast arbejde gennem årene.
- 4) Det har været os umuligt at få bekræftet rigtigheden af disse oplysninger; under et senere ophold blandt denne stamme blev pengeafpresningen aldrig omtalt. Det afgørende i denne sammenhæng var dog, at der blev reageret af O og alle andre, inklusive os selv, som var den en realitet.
- 4) 1 afghani (afs.) = ca. 10 øre.
- 5) I forbindelse med erhvervelsen af sager til studiesamlingen/etnografisk afdeling, Moesgård, vil jeg gerne rette en hjertelig tak til alle nævnte og unævnte hjælpere og bidragydere. Endvidere vil jeg takke de institutioner, som ved pengemidler eller på anden vis har muliggjort etableringen af etnografien på Moesgård. Dette gælder i særlig grad: Carlsbergfondet, Statens almindelige videnskabsfond (Statens humanistiske forskningsråd), Rask-Ørsted Fondet, Aarhus Universitet og Aarhus Universitets Jubilæumsfond af 1953 og Aarhus Oliefabriks Universitetsfond; Århusianske banker (Aarhus og Omegns Bank, Provinsbanken, Landmandsbanken, Handelsbanken i Aarhus), Unesco, Paris og Sekretariatet for teknisk bistand til udviklingslandene, samt undervisningsministeriets Unescokontor. Desuden vil jeg takke fabrikant Mads Damgaard og skibsreder J. Lauritzen for beredvillig støtte samt Høegh Line, Oslo, for fri transport fra Nigeria til Danmark, Svenska Ostasiatiska Kompaniet for fragtreduktion og sluttelig vil jeg rette en stor tak til Det Østasiatiske Kompagni A/S, for altid beredvillig fri transport af samlinger.